

सामान्य प्रशासन विभाग

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय,
मुंबई ४०० ०३२, दिनांक २ फेब्रुवारी २०२२

अधिसूचना

भारताचे संविधान.

क्र.टीआरएन-२०११/प्र.क्र.२८४/११/१२-अ.— भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ खालील परंतुकाद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या शक्तींचा वापर करून महाराष्ट्राचे राज्यपाल याद्वारे शासन सेवेतील गट अ, ब, क आणि ड मधील पदांसाठी कालबद्ध प्रशिक्षणाबाबत पुढील नियम करित आहेत :—

१. संक्षिप्त शिर्षक.—

या नियमांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (कालबद्ध प्रशिक्षण) नियम, २०२२ असे संबोधण्यात यावे.

२. व्याख्या.— या नियमांमध्ये संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर—

(ए) “एकत्रित परिविक्षाधीन प्रशिक्षण कार्यक्रम” याचा अर्थ महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत राज्यसेवा परीक्षेद्वारे सरळसेवेने नियुक्त होणाऱ्या गट अ आणि गट ब च्या अधिकाऱ्यांकरिता शासनाने आयोजित केलेला संवर्गनिहाय एकत्रित परिविक्षाधीन प्रशिक्षण कार्यक्रम,

(बी) “प्रमाणपत्र” याचा अर्थ शासकीय कर्मचाऱ्याने विहित प्रशिक्षण पूर्ण केल्याबाबत संबंधित प्रशिक्षण संस्थेने दिलेले प्रमाणपत्र,

(सी) “पायाभूत प्रशिक्षण” याचा अर्थ शासनसेवेत नियुक्तीपासून एक वर्षाच्या कालावधीत पूर्ण करावयाचे, संबंधित विभागाचे कामकाज, सेवाशर्ती, प्रशासनिक, आस्थापना व वित्तीय बाबी इ. बाबतचे राज्य प्रशिक्षण धोरणानुसार विहित संवर्गनिहाय विस्तृत प्रशिक्षण,

(डी) “शासन” याचा अर्थ महाराष्ट्र शासन,

(ई) “शासकीय कर्मचारी” याचा अर्थ नागरी सेवेत कोणत्याही पदावर किंवा राज्य व्यवहाराशी संबंधित असलेल्या पदावर नियुक्त केलेली कोणतीही व्यक्ती असा असून यामध्ये, ज्या शासकीय कर्मचाऱ्याच्या सेवा तात्पुरत्या स्वरूपात केंद्र शासन किंवा भारतातील अन्य कोणत्याही शासनाकडे किंवा शासनाच्या मालकीच्या किंवा शासनाकडून नियंत्रित केल्या जाणाऱ्या कंपनीकडे किंवा महामंडळाकडे अथवा स्थानिक किंवा इतर प्राधिकरणाकडे सुपूर्द केलेल्या आहेत, मग त्यांचे वेतन राज्याच्या एकत्रित निधी व्यतिरिक्त अन्य मार्गाने काढले जात असले तरी त्यांचाही समावेश होतो.

स्पष्टीकरण.— ज्या कर्मचाऱ्यांचे वेतन केंद्र/राज्य शासनाच्या एकत्रित निधीतून अदा केले जात नाही परंतु केंद्र/राज्य शासनमार्फत देण्यात येणाऱ्या सहायक अनुदानामधून कायमस्वरूपी भागविले जाते किंवा ज्यांचे नियुक्ती प्राधिकारी राज्य शासन नाही असे कर्मचारी हे शासकीय कर्मचारी ठरत नाहीत.

(एफ) “तोंड ओळख प्रशिक्षण” याचा अर्थ शासकीय धोरण किंवा अंतर्गत कार्यपद्धती किंवा अधिनियम किंवा नियम किंवा तंत्रज्ञान यामध्ये होणाऱ्या सुधारणा/बदल याविषयी शासकीय कर्मचाऱ्यांना अवगत करण्यासाठी वेळोवेळी द्यावयाचे प्रशिक्षण,

(जी) “पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण” याचा अर्थ शासकीय कर्मचाऱ्यास पदोन्नतीनंतर देण्यात येणारे प्रशिक्षण,

(एच) “बदलीनंतरचे प्रशिक्षण” याचा अर्थ बदली झाल्यानंतर जर नवीन पदाची कार्ये व कर्तव्ये पूर्णतः वेगळी असल्यास शासकीय कर्मचाऱ्यास देण्यात येणारे प्रशिक्षण,

(आय) “उजळणी प्रशिक्षण” याचा अर्थ शासकीय कर्मचाऱ्याने मागील प्रत्येक सात वर्षांमध्ये नवीन विषयाची तोंडओळख व बदलीनंतरचे प्रशिक्षण वगळता राज्य प्रशिक्षण धोरणांतर्गत इतर कोणतेही प्रशासकीय प्रशिक्षण घेतले नसल्यास त्यांना द्यावयाचे आवश्यक प्रशासकीय प्रशिक्षण,

(जे) "राज्य प्रशिक्षण धोरण" याचा अर्थ शासकीय कर्मचा-यांना सेवेच्या विविध टप्प्यांवर विविध कालबद्ध प्रशिक्षण देण्यासाठी शासनाने वेळोवेळी विहित केलेले धोरण,

(के) "कालबद्ध प्रशिक्षण" याचा अर्थ शासनाने वेळोवेळी विहित केल्यानुसार शासकीय कर्मचाऱ्यांने सेवेच्या विविध टप्प्यांवर ठराविक कालावधीत अथवा ठराविक कालावधीनंतर पूर्ण करावयाचे विविध प्रकारचे प्रशिक्षण,

(एल) "प्रशिक्षण संस्था" याचा अर्थ, राज्य प्रशिक्षण धोरणांतर्गत शासकीय कर्मचाऱ्यांना प्रशासकीय प्रशिक्षण देण्यासाठी सामान्य प्रशासन विभागाने वेळोवेळी शासन निर्णयाद्वारे घोषित केलेली संस्था,

(एम) "प्रशिक्षण कालावधी" याचा अर्थ राज्य प्रशिक्षण धोरणांतर्गत शासकीय कर्मचाऱ्याला द्यावयाच्या कालबद्ध प्रशिक्षणासाठी विहित केलेला कालावधी.

३. कालबद्ध प्रशिक्षण पूर्ततेबाबत.— (१) विविध शासकीय कार्यालयांतील किंवा विभागांतील शासन सेवेच्या पदांवरील नियुक्तीबाबत अस्तित्वात असलेले नियम, आदेश किंवा अनुदेश यामध्ये काहीही तरतूद असली तरीही राज्य प्रशिक्षण धोरणानुसार सेवेच्या विविध टप्प्यांवर विहित केलेले कालबद्ध प्रशिक्षण प्रत्येक शासकीय कर्मचारी विहित कालावधीत पूर्ण करून त्याबाबतचे प्रमाणपत्र त्याच्या संबंधित कार्यालयास सादर करेल.

(२) शासकीय कर्मचारी पुढील प्रशिक्षण कार्यक्रम पूर्ण करेल :—

(ए) पायाभूत प्रशिक्षण :- एकत्रित परिविक्षाधीन प्रशिक्षण कार्यक्रमातील समाविष्ट संवर्ग वगळून इतर विविध संवर्गांतील शासकीय कर्मचारी त्याच्या नियुक्तीनंतर एक वर्ष कालावधी पूर्ण होण्यापूर्वी पायाभूत प्रशिक्षण पूर्ण करेल.

(बी) पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण :- शासकीय कर्मचारी त्याच्या पदोन्नतीनंतर एक वर्षाच्या कालावधीत पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण पूर्ण करेल.

(सी) उजळणी प्रशिक्षण :- पायाभूत प्रशिक्षण किंवा पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षणानंतर सात वर्षांचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतरच्या एक वर्ष कालावधीत शासकीय कर्मचारी त्याचे उजळणी प्रशिक्षण पूर्ण करेल. उजळणी प्रशिक्षणानंतर सात वर्ष कालावधी पूर्ण होईपर्यंत शासकीय कर्मचारी पदोन्नत न झाल्यास, त्यानंतरच्या एक वर्ष कालावधीत तो पुन्हा उजळणी प्रशिक्षण पूर्ण करेल.

(डी) बदलीनंतरचे प्रशिक्षण:- बदलीनंतर कामाच्या स्वरूपामध्ये बदल होत असल्यास शासकीय कर्मचारी बदलीनंतरचे प्रशिक्षण पूर्ण करेल.

(ई) तोंडओळख प्रशिक्षण :- शासकीय धोरण किंवा अंतर्गत कार्यपद्धती किंवा अधिनियम किंवा नियम किंवा तंत्रज्ञान यामध्ये होणा-या बदलांविषयी अवगत करण्याकरिता वेळोवेळी आयोजित केलेले तोंडओळख प्रशिक्षण संबंधित शासकीय कर्मचारी पूर्ण करेल.

४. कालबद्ध प्रशिक्षणाच्या अनुषंगिक इतर बाबी:- (१) एखाद्या अपवादात्मक परिस्थितीमध्ये शासकीय कर्मचारी एखाद्या प्रशिक्षण कार्यक्रमासाठी उपस्थित न राहिल्यास, सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या मान्यतेने त्याला लगतनंतरच्या प्रशिक्षणास उपस्थित राहण्याची परवानगी देता येईल.

स्पष्टीकरण.— या नियमाच्या प्रयोजनार्थ अपवादात्मक परिस्थिती यामध्ये नैसर्गिक आपत्ती, निवडणूक, जनगणना कर्तव्यार्थ नेमणूक, कायदा व सुव्यवस्था स्थिती आणि शासकीय कर्मचाऱ्याच्या स्वतःच्या आरोग्यासंदर्भात आकस्मिक उद्भवलेले वैद्यकीय कारण इत्यादी बाबी अंतर्भूत राहतील.

(२) शासकीय कर्मचारी त्याच्या संपूर्ण प्रशिक्षण कालावधीमध्ये प्रशिक्षण संस्थेमध्ये उपस्थित राहिल.

(३) कालबद्ध प्रशिक्षणासाठी नामनिर्देशित शासकीय कर्मचारी, सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या मान्यतेशिवाय प्रशिक्षणास अनुपस्थित राहिल्यास त्याच्या सदर प्रशिक्षणाचा संपूर्ण खर्च त्याच्या वेतनातून कपात करून संबंधित संस्थेकडे अथवा शासनाकडे जमा करण्यात येईल. याकरिता प्रशिक्षण संस्था सदर अनुपस्थिती अहवाल पंधरा दिवसात संबंधित विभागाच्या सक्षम प्राधिका-यांना सादर करेल.

(४) इतर विभागात प्रतिनियुक्तीने कार्यरत असणारा शासकीय कर्मचारीसुद्धा वेळोवेळी आयोजित पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण तसेच उजळणी प्रशिक्षण पूर्ण करेल.

(५) शासकीय कर्मचाऱ्याने वेळोवेळी पूर्ण केलेल्या कालबद्ध प्रशिक्षणाची नोंद त्याच्या सेवापुस्तकामध्ये घेण्यात येईल.

५. कालबद्ध प्रशिक्षण पूर्ण न केल्यास होणारे परिणाम :- (१) (ए) परिविक्षाधीन कालावधी बंधनकारक असलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्याने त्याच्या नियुक्तीच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या कालावधीत पायाभूत प्रशिक्षण पूर्ण न केल्यास त्याचा परिविक्षाधीन कालावधी समाप्त करण्यात येणार नाही आणि सदर प्रशिक्षण पूर्ण करेपर्यंत तो वार्षिक वेतनवाढीसाठी पात्र ठरणार नाही.

(बी) परिविक्षाधीन कालावधी बंधनकारक नसलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्याने त्याच्या नियुक्तीच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या कालावधीत त्याचे पायाभूत प्रशिक्षण पूर्ण न केल्यास, सदर प्रशिक्षण पूर्ण करेपर्यंत तो वार्षिक वेतनवाढीसाठी पात्र ठरणार नाही.

(सी) कालबद्ध प्रशिक्षण पूर्ण करेपर्यंत शासकीय कर्मचारी सुधारित सेवांतर्गत आश्रवासित प्रगती योजना किंवा कार्यात्मक अथवा अकार्यात्मक पदोन्नतीच्या लाभासाठी पात्र ठरणार नाही.

(डी) शासकीय कर्मचाऱ्याने त्याच्या पदोन्नतीच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या कालावधीत पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण पूर्ण न केल्यास सदर प्रशिक्षण पूर्ण करेपर्यंत त्याची पुढील वार्षिक वेतनवाढ रोखण्यात येईल.

(ई) शासकीय कर्मचाऱ्याने उजळणी प्रशिक्षण पूर्ण न केल्यास, सदर प्रशिक्षण पूर्ण करेपर्यंत त्याची पुढील वार्षिक वेतनवाढ रोखण्यात येईल.

(२) शासकीय कर्मचाऱ्याने कालबद्ध प्रशिक्षण विहित कालावधीत पूर्ण न केल्यामुळे त्याची रोखलेली वेतनवाढ, त्याने सदर प्रशिक्षण पूर्ण केल्याच्या दिनांकास मुक्त करण्यात येईल आणि सदर वेतनवाढ जणु काही रोखलेली नव्हती अशा रितीने त्याचे वेतन निश्चित करण्यात येईल. मात्र सदर वेतनवाढीची थकबाकी अनुज्ञेय असणार नाही.

(३) संबंधित प्राधिकरणाने प्रशिक्षणासाठी नामनिर्देशन न केल्यामुळे अथवा संबंधित विभागाने कार्यमुक्त न केल्यामुळे शासकीय कर्मचाऱ्याचे कालबद्ध प्रशिक्षण विहित कालावधीत पूर्ण झाले नाही तर संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्यास उपरोक्त उपनियम (१) (ए) वगळून या नियमातील इतर परिणामातून सूट देण्यात येईल.

परंतु असे की अशी सूट केवळ दोन वेळा देता येईल आणि त्याबाबतची नोंद सेवापुस्तकामध्ये घेण्यात येईल.

६. प्रशासकीय विभागाची जबाबदारी :- (१) शासकीय कर्मचाऱ्यास विहित कालावधीत नामनिर्देशित करून, कार्यमुक्त करून, कालबद्ध प्रशिक्षणास पाठविण्याची जबाबदारी संबंधित प्रशासकीय विभाग किंवा नियुक्ती प्राधिकारी यांची असेल.

(२) शासकीय कर्मचाऱ्याचे प्रशिक्षणासाठी नामनिर्देशन न करणाऱ्या अथवा नामनिर्देशनानंतर कार्यमुक्त न करणाऱ्या अधिकारी किंवा विभाग प्रमुखांविरुद्ध शासनास कारवाई करता येईल.

७. प्रमाणपत्र सादर करण्यापासून सूट.- सदर नियम अंमलात आल्याच्या दिनांकापासून सेवानिवृत्तीस २ वर्षे शिल्लक असलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यास त्यापुढील प्रशिक्षण पूर्ण केल्याबाबत प्रमाणपत्र सादर करण्यापासून सूट देण्यात येईल. तथापि अशा कर्मचाऱ्यास या कालावधीत प्रशिक्षण घ्यावयाचे असल्यास अथवा विभागास सदर कर्मचाऱ्यास प्रशिक्षण देणे आवश्यक वाटत असल्यास अशा कर्मचाऱ्याचे प्रशिक्षणासाठी नामनिर्देशन करण्यात येईल.

८. या नियमांच्या तरतुदी शिथिल करण्याचा अधिकार:- या नियमांमध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, शासनास न्याय्य आणि संयुक्तिक वाटेल अशा परिस्थितीत एखादा शासकीय कर्मचारी अथवा संवर्गाच्या बाबतीत शिथिलतेची लेखी कारणे नोंदवून या नियमातील कोणत्याही तरतुदी शिथिल करता येतील.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सुजाता सौनिक,
शासनाचे अपर मुख्य सचिव.

क्रमांक टीआरएन -२०११/प्र.क्र. २८४/११/१२-अ

सामान्य प्रशासन विभाग

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक २ फेब्रुवारी २०२२

प्रतिलिपी,

१. राज्यपालांचे सचिव,
२. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव,
३. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन,
४. शासनाचे सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/ सचिव, मंत्रालयीन विभाग,
५. सर्व मंत्री/ राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव/ स्वीय सहायक,
६. *प्रबंधक, उच्च न्यायालय (मूळ शाखा), मुंबई,
७. *प्रबंधक, उच्च न्यायालय (अपील शाखा), मुंबई,
८. *मा. सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद सचिवालय, मुंबई,
९. *मा. अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा सचिवालय, मुंबई,
१०. *प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,
११. *सचिव, महाराष्ट्र विधानसभा सचिवालय, मुंबई,
१२. *सचिव, महाराष्ट्र विधानपरिषद सचिवालय, मुंबई,
१३. *सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई,
१४. *आयुक्त, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई,
१५. पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
१६. महासंचालक, यशदा, पुणे,
१७. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई (५ प्रती),
१८. संचालक, वनामती, नागपूर,
१९. संचालक, डॉ. पंजाबराव देशमुख विदर्भ प्रशासकीय व विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी, अमरावती,
२०. संचालक, मराठवाडा प्रशासकीय व विकास प्रशिक्षण प्रबोधिनी, नाथनगर (उत्तर) पैठण, औरंगाबाद,
२१. प्राचार्य, प्रादेशिक कृषि विस्तार व्यवस्थापन प्रशिक्षण संस्था (रामेती), शिवाजीनगर, पुणे,
२२. नाशिक महसूल प्रशिक्षण प्रबोधिनी, नाशिक,
२३. संचालक, कुंडल विकास, प्रशासन व व्यवस्थापन प्रबोधिनी (वने), कुंडल, जि. सांगली,
२४. सर्व मंत्रालयीन विभाग,
२५. सर्व मंत्रालयीन विभागाच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख/ कार्यालय प्रमुख,
२६. सर्व विधीमंडळ सदस्य,
२७. विधीमंडळ ग्रंथालय, विधानभवन, मुंबई (१० प्रती),
२८. सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व कार्यासने,
२९. निवडनस्ती.

*पत्राद्वारे

संजु गुप्ते,
शासनाचे उप सचिव.

GENERAL ADMINISTRATION DEPARTMENT

Mantralaya, Madam Cama Marg, Hutatma Rajaguru Chowk,
Mumbai 400 032, dated the 2nd February 2022.

NOTIFICATION

CONSTITUTION OF INDIA.

No. TRN-2011/C.R. 284/11/12-A.— In exercise of the powers conferred by the proviso to article 309 of the Constitution of India, the Governor of Maharashtra is hereby pleased to make the following rules for the Time Bound Training for the Government Servants holding the posts of Groups A, B, C and D in various offices or Departments of the Government of Maharashtra.

1. **Short Title** :- These rules shall be called as the Maharashtra Government Servants (Time Bound Training) Rules, 2022.

2. **Definitions**:- In these rules unless the context otherwise requires,-

(a) "Combined Probationary Training Program" means cadre wise Combined Probationary Training Program conducted by the Government for the officers, appointed by nomination to the posts in Group A and Group B, through the State Civil Services Examination, held by the Maharashtra Public Service Commission;

(b) "Certificate" means the Certificate issued by the concerned training institute to the Government Servant for completing the prescribed training;

(c) "Foundation Training" means cadre wise comprehensive training given to the Government Servant related to the working of the concerned Department, service conditions, administration, establishment, budget and other related matters, etc. prescribed under the State Training Policy, to be completed within the period of one year from the date of appointment in the service;

(d) "Government" means the Government of Maharashtra;

(e) "Government Servant" means any person appointed to any post in the civil service or post in connection with the affairs of the State of Maharashtra and includes a Government servant whose services are temporarily placed at the disposal of any other Government or Government of India or any corporation or company or organization or local or other authority owned or controlled by the Government notwithstanding that his pay is drawn from the Consolidated Fund of the State or otherwise.

Explanation :- Government Servant whose pay is not drawn from the Consolidated Fund of the State or Consolidated Fund of the Government of India, but is permanently drawn from the grants-in-aid received from the State or Central Government or whose appointing authority is not the State Government are not considered as a Government Servants.

(f) "Orientation Training" means training to be given to the Government Servant, from time to time, to make him aware about the changes in the Government policy or institutional procedures or Acts or rules or technology etc.;

(g) "Post Promotion Training" means training to be given to the Government Servant after the promotion;

(h) "Post Transfer Training" means training to be given to any Government Servant, if there is change in the nature of work and duties, after his transfer;

(i) "Refresher Training" means the necessary administrative training to be given to the Government Servant who has not undergone any other administrative training under the State Training Policy excluding the Orientation and Post Transfer Training, within the period of previous seven years;

(j) "State Training Policy" means the training policy declared by the Government, from time to time, for giving various Time Bound Trainings to the Government Servants at various stages of service;